

А. П. Вороненко

студентка юридичного факультету
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНКУРЕНЦІЯ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ ФАКТОРІВ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Автором розглянуто основні принципи побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та визначено ключові фактори, які зумовлюють її становлення і розвиток. Серед таких факторів виділено конкуренцію, опираючись на модель чотирикутника В. Ойкена (модель побудови ефективної соціальної ринкової економіки). На основі статистичних даних, оцінок міжнародних організацій проаналізовано міжнародну конкурентоспроможність економіки України, виявлено її сильні та слабкі сторони. На основі поєднання моделі В. Ойкена та визначальних конкурентних факторів (зорієнтованість продавця на потреби споживача; право вибору покупця; ефективна державна політика у соціальній сфері тощо) запропоновано стратегічні заходи розбудови соціальної ринкової економіки в Україні.

Ключові слова: конкуренція, соціальна ринкова економіка, економіка України, ключові фактори розбудови соціальної ринкової економіки, міжнародна конкурентоспроможність.

КОНКУРЕНЦИЯ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Автором рассмотрены основные принципы построения социально-ориентированной рыночной экономики и определены ключевые факторы, которые обуславливают ее становление и развитие. Среди таких факторов выделено конкуренцию, опираясь на модель четырехугольника В. Ойкена (модель построения эффективной социальной рыночной экономики). На основе статистических данных, оценок международных организаций проанализировано международную конкурентоспособность экономики Украины, выявлены ее сильные и слабые стороны. На основе сочетания модели В. Ойкена и определяющих конкурентных факторов (ориентированность продавца на нужды потребителя; право выбора покупателя; эффективная государственная политика в социальной сфере и т.д.) предложены стратегические меры построения социальной рыночной экономики в Украине.

Ключевые слова: конкуренция, социальная рыночная экономика, экономика Украины, ключевые факторы построения социальной рыночной экономики, международная конкурентоспособность.

COMPETITION IN THE STRATEGIC FACTORS SYSTEM OF THE SOCIAL MARKET ECONOMY DEVELOPMENT

Abstract. Author examines key principles of the social market economy development and identifies key factors determining its formation and evolution. Among these factors it has been appropriated the competition, based on «W. Eucken's quadrilateral» (model of effective social market economy development). Based on statistical data and estimations of international organizations author analyzes international competitiveness of Ukraine's economy, strengths and weaknesses. Based on combining of W. Eucken's model and determinative factors of competition (seller orientation on the requirements of the consumer, the buyer's option, effective public policy in social sphere, etc.) it has been offered strategic arrangements for development of the social market economy in Ukraine.

Keywords: competition, social market economy, Ukraine's economy, strategic factors of the social market economy development, international competitiveness.

Вступ. Сьогодні в більшості розвинених країн світу панує соціально орієнтована ринкова економіка, в якій захист конкуренції та ринкові методи господарювання ефективно поєднуються з державним регулюванням національної економіки, з її соціальною спрямованістю. У центрі соціальної ринкової економіки знаходиться індивід з його потребами, інтересами, взаємозв'язками з іншими людьми, членами суспільства, установами, організаціями, урядом держави. У зв'язку з тим, що економіка України зараз займає далеко не провідне місце у світі

і, більше того, в економічному розвитку країни на сьогодні не спостерігається явного зростання, нам потрібно виправляти ситуацію сучасними шляхами і покращувати стан нашої економіки.

Автором було поставлено таке *дослідницьке питання*: чи є конкуренція ключовим фактором розбудови соціальної ринкової економіки та які заходи необхідно вжити в Україні для створення сприятливого середовища формування соціально-орієнтованої ринкової економіки?

Конкуренція — категорія явно суперечлива, досліджуючи яку, було розглянуто поняття і теорії різних авторів, для того, щоб знайти спільне та відмінне в них. Хоча відмінностей у самих визначеннях категорії конкуренції небагато, але існує багато сучасних і класичних теорій, у яких ті чи ті дослідники конструюють власну модель конкуренції.

Однією з основних цілей соціальної ринкової економіки є продуктивність праці, саме тому взаємозв'язок конкуренції та вплив виробників-конкурентів на умови реалізації та виробництва і збуту є важливим. Також одним із основних факторів конкуренції є ефективне використання ресурсів, який у більшості наявних теоретичних підходів (С. В. Мочерний, Ж. К. Ракочій, А. Сміт, Джордж Стіглер, В. Д. Базилевич, О. О. Беляєв, Г. П. Журавльова, Г. Н. Климко) займає вагомe місце. Для того, щоб глибше пізнати явище конкуренції та виявити, які саме чинники могли б сприяти покращенню економіки нашої країни, було розглянуто кілька наведених нижче теорій.

Явище конкуренції вивчало багато вчених-економістів. Найактуальніші теорії проаналізовано в даному дослідженні і визначено, що саме в них впливає на становлення соціальної ринкової економіки.

1. Едвард Чемберлен «Теорія монополістичної конкуренції» (монополія повинна існувати і взаємодіяти з конкуренцією як взаємовиключні поняття) [1].

2. Джоан Вайолет Робінсон «Теорія недосконалої конкуренції» (недосконала конкуренція виникає тоді, коли конкуренти-виробники виготовляють різний товар і кожний має монополію на свій товар) [2].

3. Джон Мейнард Кейнс «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» (визначальна роль держави) [3].

4. Шелбі Хант «Загальна теорія конкуренції» (кожна фірма має свій індивідуальний набір ресурсів, який важко скопіювати чи дістати взагалі, і це є джерелом довготривалої конкуренції на ринку) [4].

5. Джон Саттон «Концепція кордонів» (на ринку діє жорстка конкуренція, що іноді призводить до утворення олігополій, а стати монополістом, чи конкурентом — цей вибір залишається за фірмою) [5].

Щоб державна економічна політика не руйнувала механізму вільної конкуренції, вона повинна відповідати певним *засадничим* і *регулятивним* принципам, за чотирикутником Ойкена. Вальтер Ойкен пропонував свою модель побудови ситуації на ринку, за якої важливе значення надавалось державі, як основному регулюючому інструменту (рис. 1). Ефективним підходом у цій частині для побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки можна вважати саме такі принципи: відкриті ринки; свобода укладання договорів / контрактів; стабільність економічної політики; контроль за діями монополій; пріоритет державної політики [6].

Таким чином, представники тих чи тих теорій бачили конкуренцію по-різному. Але якщо пов'язувати конкуренцію і соціально-ринкову економіку, то можна сказати, що, наприклад, така ціль, як свобода в соціальній ринковій економіці і монополія у теорії Чемберлена не можуть існувати разом, адже суперечать одне одному. Ті фактори, що висвітлює Джеймс Саттон (вільний вибір підприємця або ж фірми в діяльності), — навпаки, тісно пов'язані. Оскільки в центрі моделі соціально-орієнтованої ринкової економіки перебуває індивід, з його потребами та інтересами, то маніпулювання ціною, за Чемберленом, не є ефективним. Адже це негативно впливає на стан життя нижчого класу суспільства.

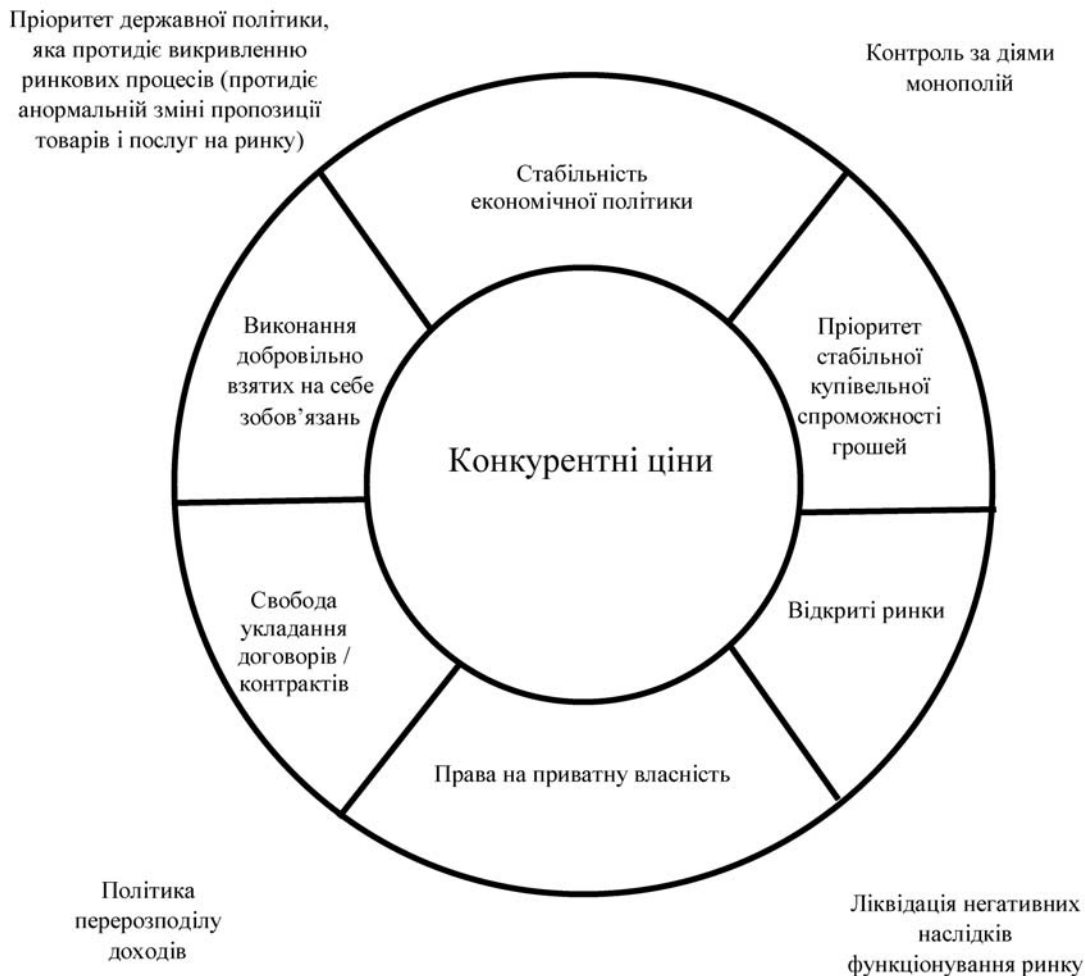

Рис. 1. Модель «чотирикутника» В. Ойкена
(модель побудови ефективної соціальної ринкової економіки)

Джерело: побудовано на основі [9].

За результатами розгляду міжнародних звітів, таких як «Doing Business 2014» і «The global competitiveness report 2013—2014», було виділено слабкі та потенційно сильні сторони міжнародної конкурентоспроможності України, а саме:

- значними перевагами є такі, як якість залізниці, телефонного зв'язку та кількість фіксованих телефонних ліній;
- досить важливим є те, що наша країна займає перше місце за інфляцією, а точніше, за її відсутності; але економіка України потерпає від надмірного державного боргу і дефіцитності бюджету, хоча, попри це, має достатній відсоток валових національних заощаджень;
- в Україні зафіксовано високу якість початкової освіти, середні показники поширення ВІЛ/СНІДу, туберкульозу та відсутність захворювань на малярію;
- відносно високий рівень розвитку вищої та середньої освіти;
- на ринку праці можна помітити значні досягнення в частині еластичності заробітної плати, відповідності заробітної платні загальному рівню продуктивності праці;
- у плані технологічної готовності Україна займає не провідне, але значне місце у світі, особливо за ступенем розвитку та освоєння новітніх технологій і рівнем поширення Інтернет;
- у нашій країні несприятливі умови щодо ведення бізнесу через помилки державної системи, недостатній контроль за хабарництвом, незахищеність акціонерів і слабкий контроль злочинності;
- інновації зрушення в українській економіці не є інтенсивними, хоча порівняно з країнами з економікою, керованою ефективністю — це є стандартом [7, 8].

Після порівняння економіки України з економіками деяких країн Східної Європи, можна зробити висновок, що нашій країні потрібні активні дії щодо покращення стану економіки [8]. Тому задля того, щоб розбудова конкурентного середовища в Україні забезпечувала фо-

рмування соціально-ринкової економіки, нами було запропоновано певні заходи, що мають вступити в дію і регулюватися відповідно до моделі чотирикутника Ойкена, аби на ринку панувала ефективна конкуренція:

— здійснення антикорупційної політики (контроль за діями чиновників, контроль фінансування всіх галузей економіки);

— покращення антимонопольної політики (врегулювання діяльності антимонопольних комітетів задля розвитку конкурентного середовища);

— жорсткий контроль над дотриманням чинного законодавства;

— реформа освітньої системи (покращення професійної культури викладачів);

— покращення умов введення бізнесу (всебічна підтримка малого й середнього підприємства, наприклад, через безвідсоткові кредити для новачків-підприємців);

— сприяння інноваціям і технологічному розвитку (задля приваблення інвесторів).

Поєднуючи модель чотирикутника Ойкена і теорії конкуренції, можна виділити окремі фактори, які могли б стати елементами побудови ефективної моделі ринку (наприклад, зорієнтованість продавця на потреби споживача; право вибору покупця; ефективна державна політика тощо). Україна має деякі можливості, що сприяють покращенню конкурентного середовища, але все ж таки є багато системних помилок, які потрібно негайно виправляти (наприклад, корупція, некваліфікований персонал; політична нестабільність; наявність монополій тощо).

Отже, у представленому дослідженні було розглянуто основні принципи побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та систематизовано ключові фактори, які зумовлюють її становлення і розвиток. Серед таких факторів виділено конкуренцію як центральний компонент моделі чотирикутника В. Ойкена (модель побудови ефективної соціальної ринкової економіки). На основі статистичних даних, оцінок міжнародних організацій проаналізовано міжнародну конкурентоспроможність економіки України, виявлено її сильні та слабкі сторони. Запропоновано стратегічні заходи розбудови соціальної ринкової економіки в Україні за такими ключовими напрямками, як антикорупційна політика, удосконалення антимонопольної політики, жорсткий контроль над дотриманням чинного законодавства, реформа освітньої системи, покращення умов введення бізнесу та всебічне сприяння інноваціям і технологічному розвитку.

Список використаних джерел

1. *Чемберлин Э.* Теория монополистической конкуренции. — М. : Изд-во ин. лит., 1959.
2. *Робинсон Дж.* Экономическая теория несовершенной конкуренции. — М. : Изд-во ин. лит., 1986.
3. *Keynes, J. M.* The General Theory of Employment // The Quarterly Journal of Economics. — L., 1937.
4. *Hunt, Shelby D.* A General Theory of Competition: Resources, Competences, Productivity, Economic Growth. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. — 2000.
5. *Sutton J.* Technology and Market Structure. CA.: MIT Press, 1998.
6. *Ойкен В.* Основы национальной экономики. — М.: Экономика, 1996.
7. *Klaus Schwab.* World Economic Forum, «The Global Competitiveness Report 2013-2014». — G., 2013.
8. A World Bank Group Corporate Flagship «Doing business 2014. Economy profile: Ukraine». — W., 2013.
9. *Eucken W.* Principles of a Market Economy Order — Режим доступу: http://www.ordnungspolitisches-portal.com/03_index_Theorie_eng.htm

05.10.2014 р.